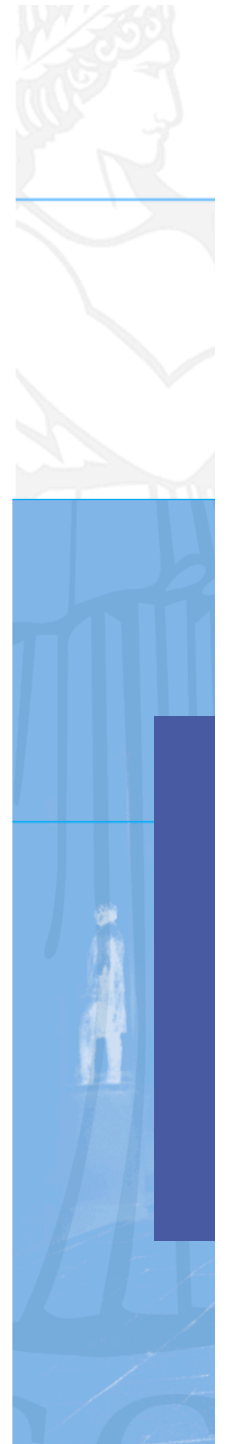

UNIVERSITETET I OSLO
DET HUMANISTISKE FAKULTET

Faglig-pedagogisk dag 3. januar 2007
Førsteamanuensis Arne Torp
Institutt for lingvistiske og nordiske studier
Universitetet i Oslo
arne.torp@iln.uio.no

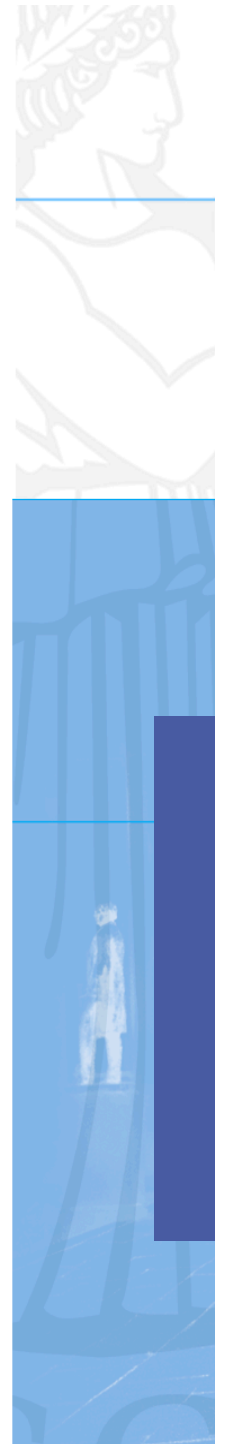
Nabospråksundervisning: selderingspost eller satsingsområde?

Hva er nabospråk?

- *Generell definisjon:*
- Språkformer som vanligvis regnes som forskjellige språk (av nasjonale og/eller politiske årsaker), men som likevel er innbyrdes forståelige.
- Dersom to språk ikke er innbyrdes forståelige, kalles de **avstandsspråk**.
- Grensa mellom hva som kan regnes som nabospråk eller avstandsspråk kan variere over tid og mellom individer i samme språksamfunn.
- Nabospråksforståelse kan **forbedres** – bl.a. ved utdanningsmessige tiltak.

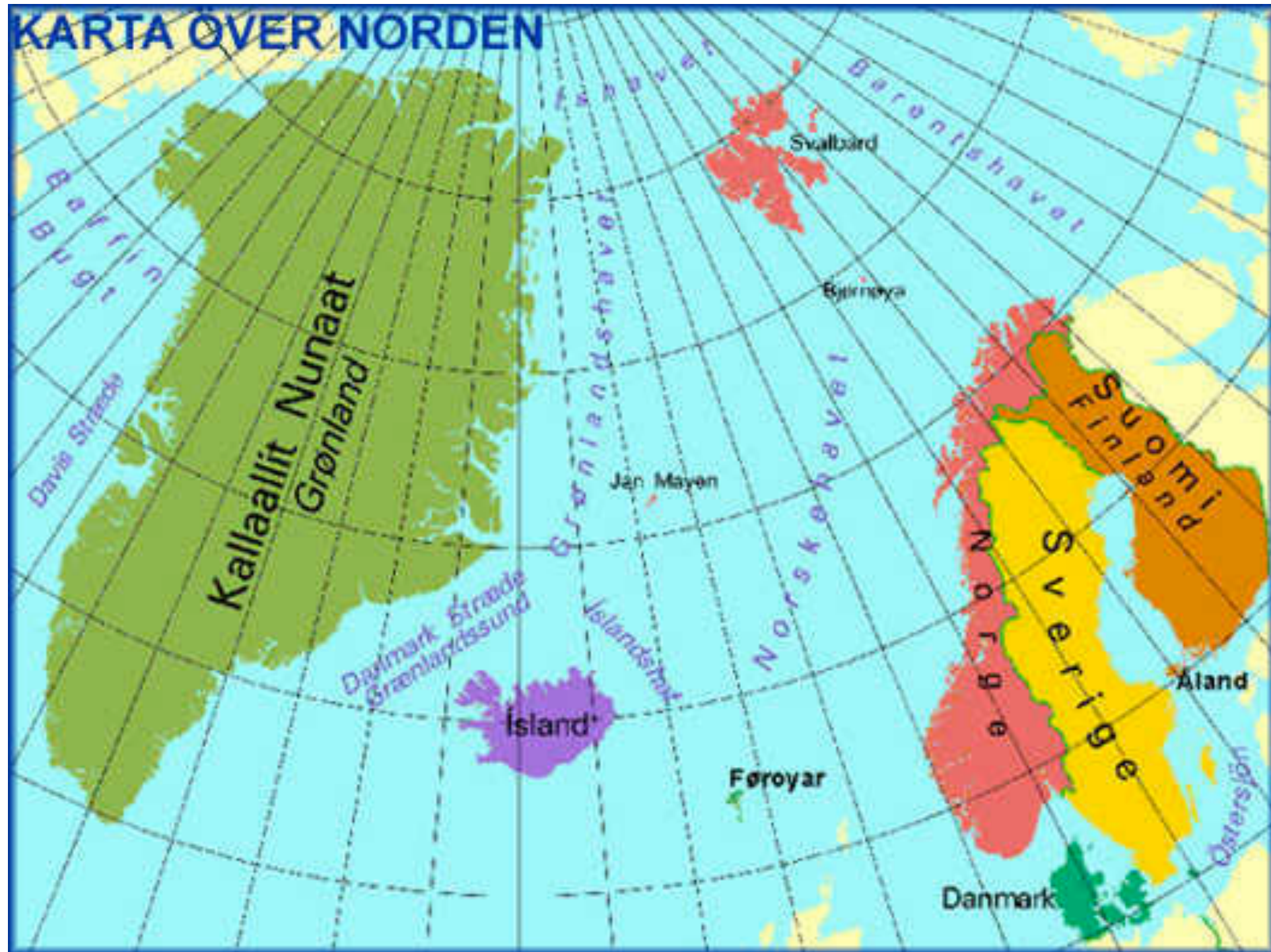

Hva er nabospråskommunikasjon?

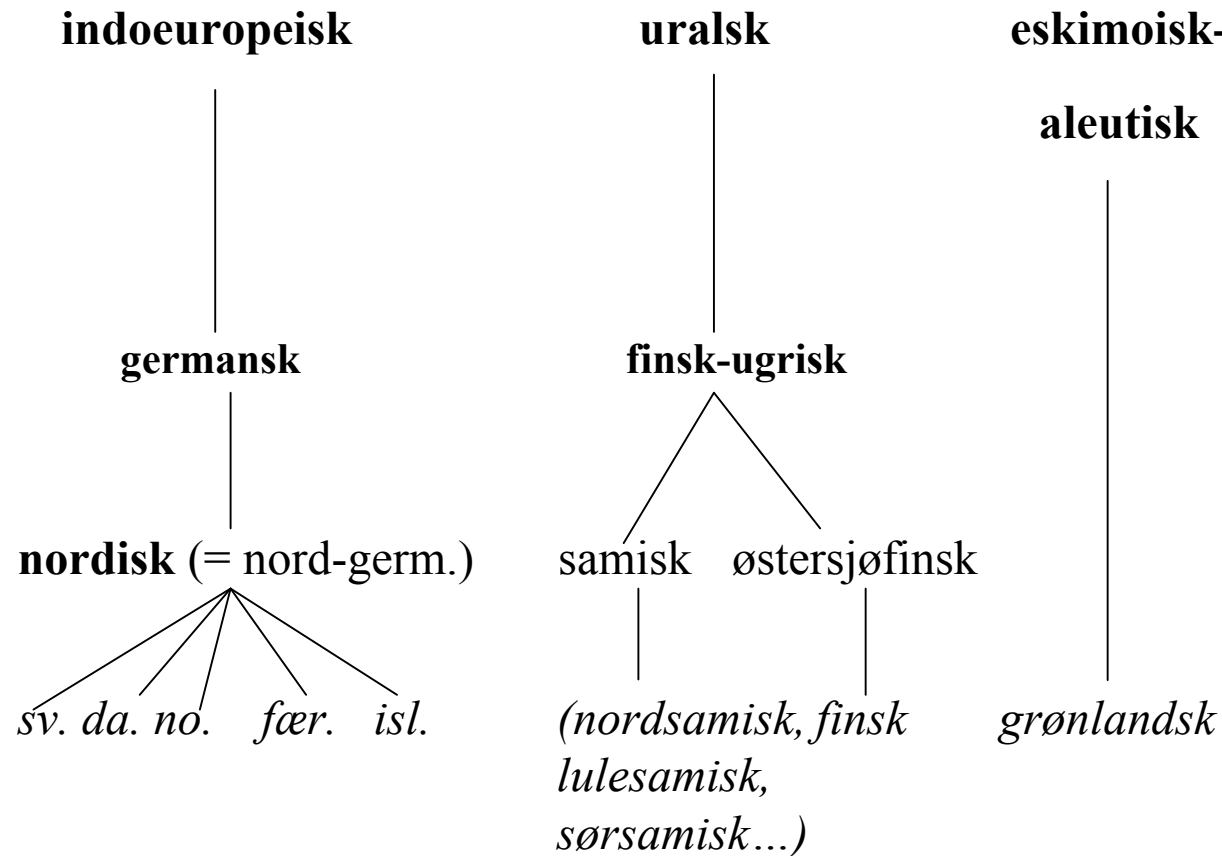
- Å kommunisere med noen som bruker et annet språk (som lytter/leser), men uten at en sjøl bruke språket aktivt (i tale eller skrift).
- *Alternativene til nabospråskommunikasjon er enten*
- 1) at begge bruker den ene partens morsmål (f.eks. skandinav ↔ engelskspråklig; færøying ↔ danske), eller 2) et felles fremmedspråk (lingua franca; f.eks. finne ↔ skandinav)
- Fordelen med nabospråskommunikasjon overfor de to siste alternativene er at begge parter kan bruke morsmålet.

KARTA OVER NORDEN

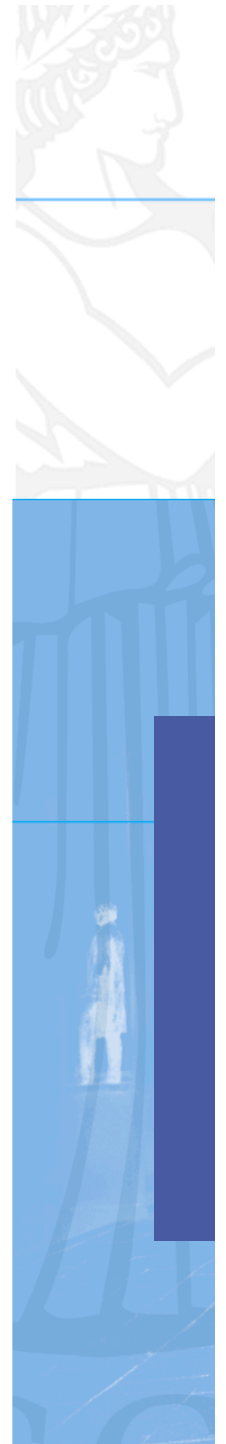
Språk i Norden i dag – språkfamilier og undergrupper

Skandinavisk nabospråksforståelse og nordisk språkforståelse

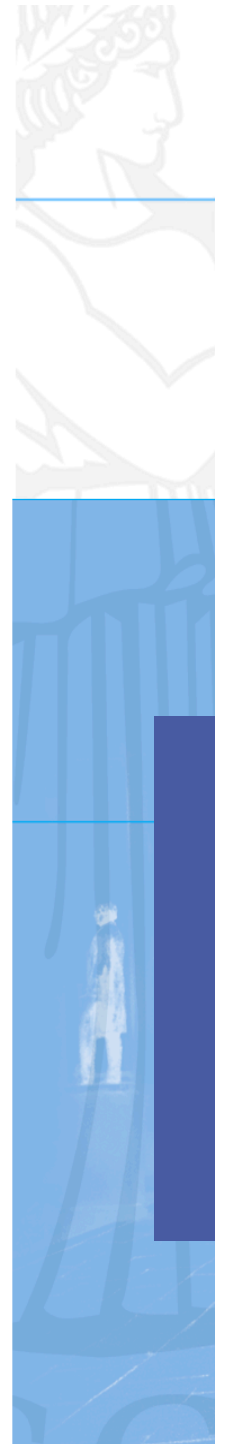
- De *skandinaviske* språka (dansk, norsk og svensk) fungerer tradisjonelt som nabospråk.
- Skandinaviske språk undervises som fremmedspråk i de delene av Norden der skandinavisk er avstandsspråk.
- I Finland er svensk ”det andre inhemska språket” (svensk er morsmål for ca. 300.000 finlendere, 2. fremmedspråk for de med finsk som morsmål).
- På Færøyene og Grønland er dansk likestilt med morsmålet.
- På Island er et skandinavisk språk (som regel dansk) 2. fremmedspråk.

Ny giv for det nordiske språkfelleskapet?

- *Felles nordisk språkpolitikk*
- Utdanningsministerne i de nordiske landene har vedtatt en felles nordisk språkdeklarasjon om nordisk språkpolitikk. Deklarasjonen tar blant annet sikte på å styrke nabospråkundervisningen i skolen og gjøre de nordiske språkene synlige i offentligheten, for eksempel i TV og film. Det tas også til orde for å utvikle flere internordiske ordbøker, både elektroniske og papirbaserte. Den legges ut på nettsidene så snart den er klarert fra Nordisk ministerråd.
- Jf. <http://www.nordisk-sprakrad.no/aktuelt.htm>

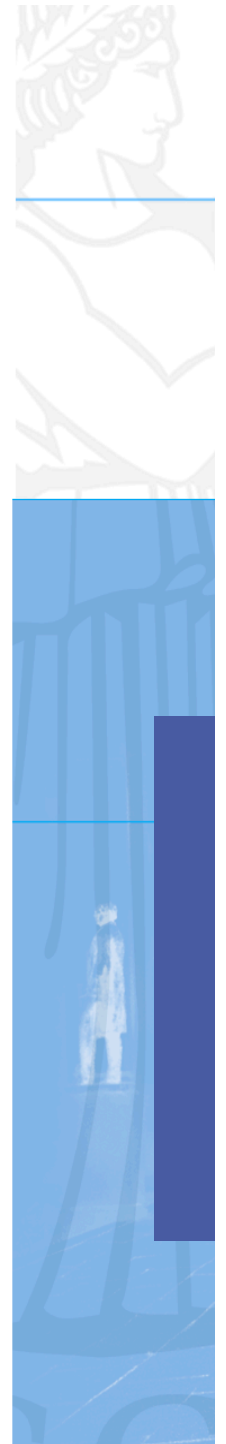
Generell omtale av nordiske språk i de nye læreplanene for norsk i grunnskolen og videregående opplæring

- *Formål med faget*
- I Norge er både bokmål, nynorsk og samisk offisielle skriftspråk, og det tales mange ulike dialekter og sosiolekter, men også **andre språk enn norsk**. Norsk språk og kultur utvikles i en situasjon preget av kulturelt mangfold og internasjonalisering, **i samspill med nordiske nabospråk** og minoritetsspråk i Norge og med impulser fra engelsk.
- I dette språklige og kulturelle mangfoldet utvikler barn og unge sin språkkompetanse. Med utgangspunkt i denne språksituasjonen skal det legges til rette for at barn og unge får et bevisst forhold til språklig mangfold og lærer å skrive både bokmål og nynorsk.

*Omtale av nordiske språk/nabospråk under de ulike klassetrinna i de nye læreplanene for norsk i **grunnskolen***

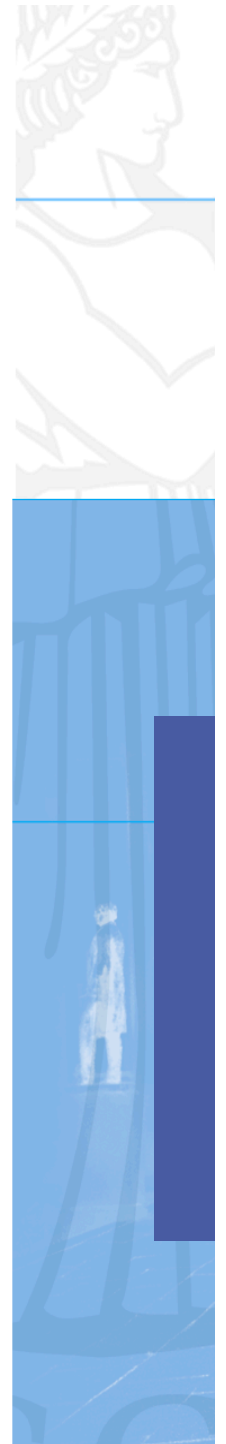
- ***Kompetansemål***
- ***Språk og kultur***
- **Mål for opplæringen er at eleven skal kunne**
- ***Etter 4. årstrinn***
- **forstå noe svensk og dansk tale**
- ***Etter 7. årstrinn***
- **lese og gjengi innholdet i enkle litterære tekster på svensk og dansk**

Omtale av nordiske språk/nabospråk under de ulike klassetrinna i de nye læreplanene for norsk i videregående opplæring

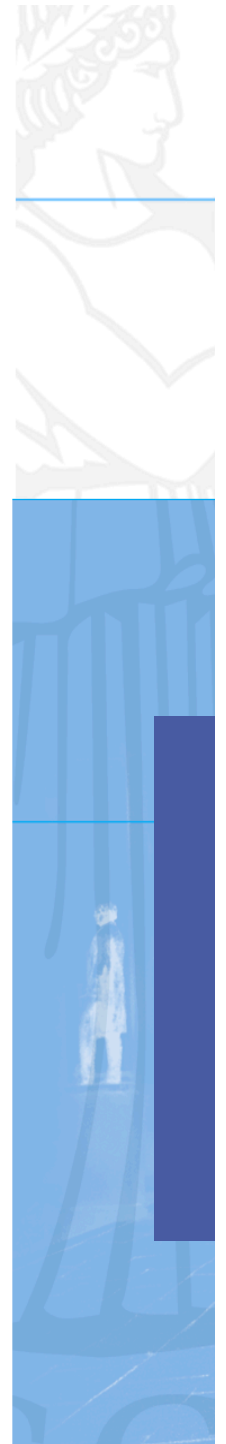
- ***Kompetansemål***
- ***Språk og kultur***
- Mål for opplæringen er at eleven skal kunne
 - ***etter Vg1 – studieforberedende utdanningsprogram***
 - ***etter Vg2 – yrkesfaglige utdanningsprogram***
 - gjøre rede for likheter og forskjeller mellom de nordiske språkene og mellom norrønt og moderne norsk språk
- ***etter Vg3 – studieforberedende utdanningsprogram***
- beskrive og sammenligne de nordiske lands språksituasjon og språkpolitikk

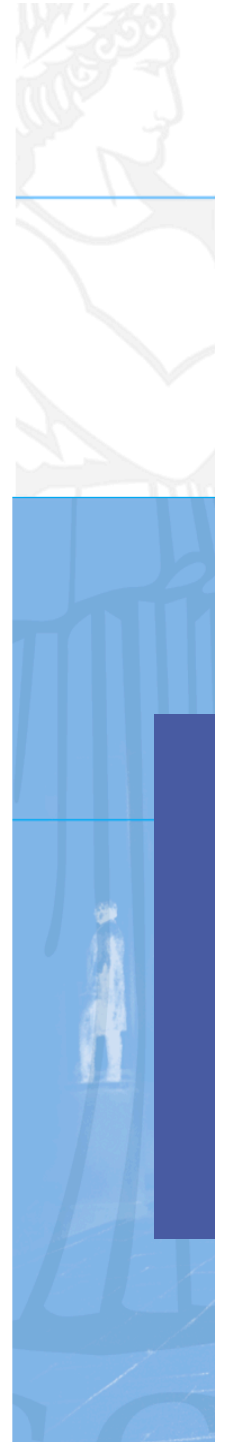
Møte med en gammel kjenning...?

Hér segir frá draumi Ragnhildar
dróttningar.

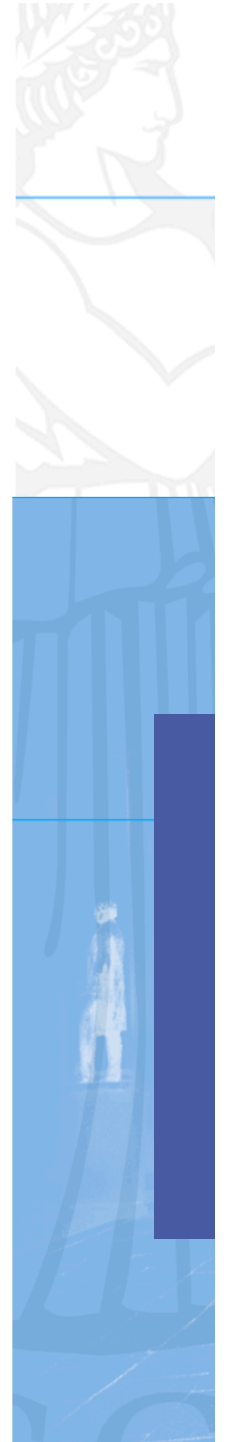
Her kan dere høre urnordisk og
norrønt og øve norrøn
grammatikk m.m.

Her er hovedgrunnen til at norrønt og moderne skandinavisk er avstandsspråk:

- Skredderen tenkte *at* trøya passet fortreffelig, men kunden klaget *og* mente *at* plagget *var* kort *og* tøyet simpelt *og* grovt.
- De schrâder dachte dat die trôie vortreffelik paste, men de kunde klâgde und mênde dat die plagge kort was und dat tûg simpel und grof.
- Klæðskerinn hélt að skyrtan **passaði** fullkomlega, en viðskiptavinurinn kvartaði og taldi að flíkin væri stutt og efnið einfalt og **gróft**.

Prøver på nordiske språk (1)

Varför bokmål och nynorska?

Orsaken till att man har två norska språkformer i Norge, medan man klarar sig med bara en form av både danska och svenska, är både historisk och politisk. Bokmål är historiskt sett en »förnorskad« utgåva av det danska skriftspråket som användes i Norge sedan den tiden då landet var i politisk union med Danmark (från ca 1400 till 1814).

Nynorska är däremot ett nytt skriftspråk som etablerades ca 1850 på grundval av de norska bygdedialekterna, som ett »nationellt« alternativ till danskan. Bokmål är därför mycket likt danskan – i skrift, inte i uttal! – medan nynorskan har vissa drag gemensamma med färöiska och isländska.

- *Ur Nordens språk med rötter och fötter* s. 44
- jf. <http://www.norden.org/nordenssprak/forord.asp>

Prøver på nordiske språk (2)

Hvorfor bokmål og nynorsk?

Grunden til at man har to norske målformer i Norge, mens man klarer sig med én form af både dansk og svensk, er både historisk og politisk. Bokmål er historisk set en »fornorsket« udgave af det danske skriftsprog der har været i brug i Norge siden landet var i politisk union med Danmark (fra ca. 1400 til 1814).

Nynorsk er derimod et nyt skriftsprog der blev etableret ca. 1850 på grundlag af de norske bygdedialekter som et »nationalt« alternativ til dansk. Bokmål ligner derfor dansk meget – i skrift, men ikke med hensyn til udtale! – mens nynorsken har visse træk til fælles med færøsk og islandsk.

- *Fra Nordens sprog med rødder og fødder s. 44*

Prøver på nordiske språk (3)

Hvorfor bokmål og nynorsk?

Grunnen til at man har to norske målformer i Norge, mens man klarer seg med én form av både dansk og svensk, er både historisk og politisk. Bokmål er historisk sett en »fornorsket« utgave av det danske skriftspråket som har vært i bruk i Norge siden landet var i politisk union med Danmark (fra ca. 1400 til 1814).

Nynorsk er derimot et nytt skriftspråk som ble etablert ca. 1850 på grunnlag av de norske bygdedialektene som et »nasjonalt« alternativ til dansk. Bokmål ligner derfor dansk meget – i skrift, men ikke med hensyn til uttale! – mens nynorsken har visse trekk til felles med færøysk og islandsk.

- *Fra Nordens sprog med rødder og fødder s. 44*

Prøver på nordiske språk (4)

Kvifor bokmål og nynorsk?

Grunnen til at **ein** har to **norske** målformer i Norge, **medan ein greier** seg med **éi** form av både dansk og svensk, er både historisk og politisk. Bokmål er historisk sett **ei** »fornorsk**a**« utgåve av det danske skriftspråket som har **vore** i bruk i **Noreg** sidan landet var i politisk union med Danmark (frå ca. 1400 til 1814).

Nynorsk er derimot **eit** nytt skriftspråk som **vart** etablert ca. 1850 på grunnlag av **dei** norske bygdemåla som **eit** »nasjonalt« alternativ til dansk. Bokmål er derfor **svært likt** dansk – i skrift, men **ikkje** i uttalen! – **medan** nynorsken har visse **drag sams** med færøysk og islandsk.

- Omsett frå *Nordens språk med røtter og føtter* s. 44

Eksempel på at nynorsk **”har visse drag sams med islandsk og færøysk”**

jag vet att han kommer hem

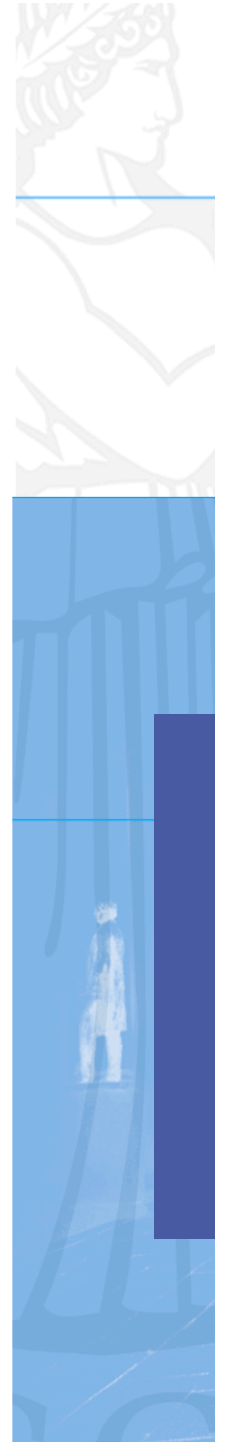
jeg ved at han kommer hjem

jeg vet at han kommer hjem

eg veit at han kjem heim

eg veit at hann kemur heim

ég veit að hann kemur heim

Prøver på nordiske språk (5)

Hví bókmál og nýnorskt?

Orsøkin til, at tað í Noregi eru tvey málsnið, meðan tað er nóg mikið við bara einum málsniði í donskum og svenskum, er søgulig og politisk. Bókmál er søguliga sæð ein norskað útgáva av tí danska skriftmáli, sum varð brúkt í Noregi í tí tíðini, tá ið landið var í politiskum samveldi við Danmark (frá uml. 1400 til 1814).

Nýnorskt er harafturímóti eitt nýtt skriftmál, sum varð grundað uml. 1850 við støði í norskum bygdarmálum, sum ein innlendskur valmøguleiki til danskt. Bókmál er tí ógvuliga líkt donskum – í skrift, ikki í framburði! – meðan nýnorskt hevur ávís drøg í felag við føroyskt og íslendskt.

- Úr bókini *Norðurlandamál við rótum og fótum* s. 44

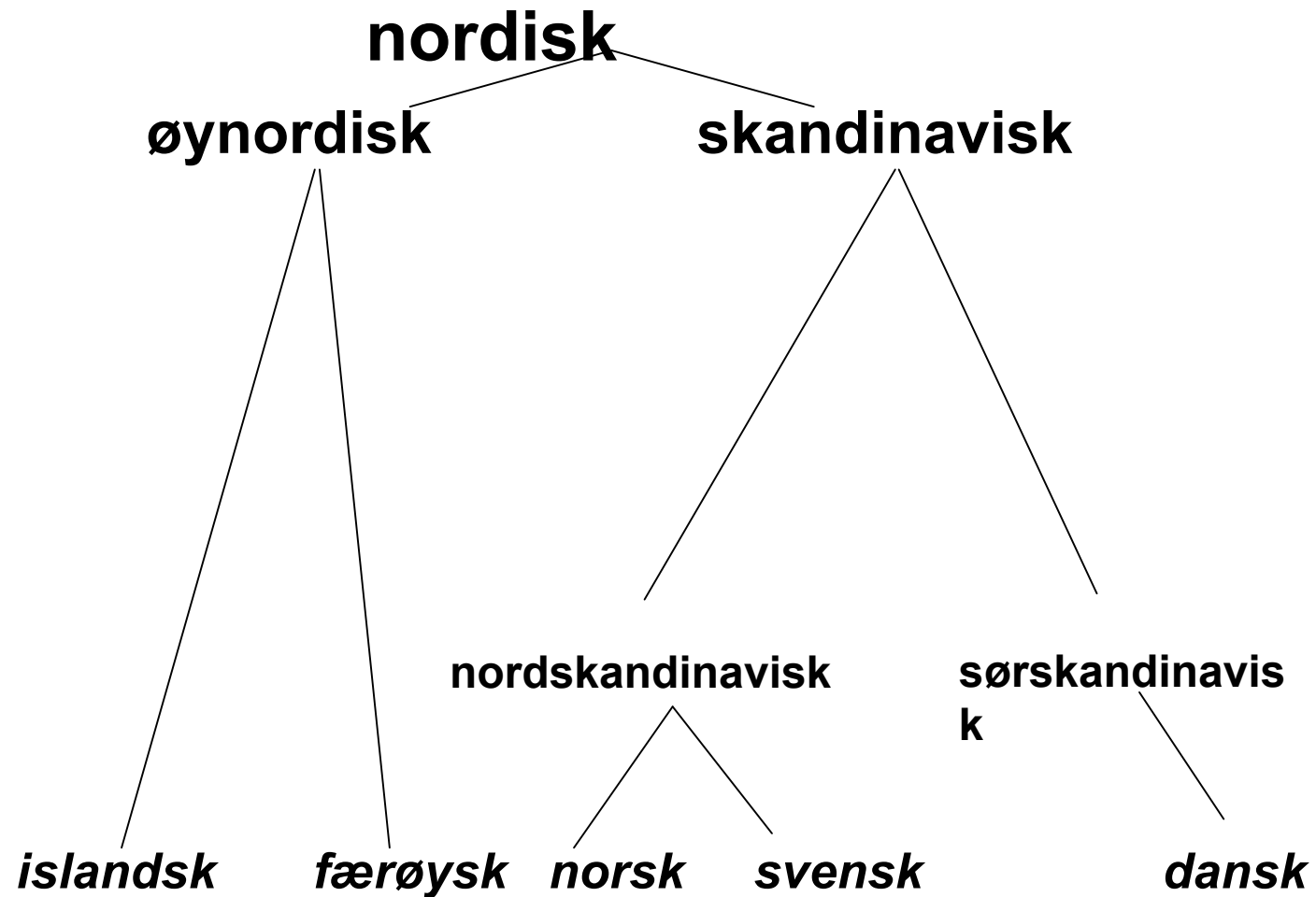
Prøver på nordiske språk (6)

Hvers vegna bókmál og nýnorska?

Ástæðurnar fyrir því að til eru tvö norsk málform í Noregi, á sama tíma og hægt er að komast af með aðeins eitt form af bæði dönsku og sænsku, eru sögulegar og pólitískar. Bókmál er sögulega séð „norsk“ útgáfa af danska ritmálinu sem var notað í Noregi frá þeim tíma er landið var í stjórnmalasambandi við Danmörku (frá u.þ.b. 1400 til 1814).

Nýnorska er aftur á móti nýtt ritmál sem var komið á um 1850 á grundvelli norskra mállýskna sem „þjóðernislegur“ valkostur á móti dönskunni. Bókmál er þess vegna afar líkt dönsku – í ritmáli en ekki í framburði! En nýnorskan á ýmislegt sameiginlegt með færeysku og íslensku.

- *Úr bókinni Norðurlandamálin með rótum og fótum s. 44*

Inndeling av moderne nordiske språk basert på innbyrdes likhet

Hvorfor er øynordisk og skandinavisk ikke innbyrdes forståelige språkformer?

Konan talaði við manninn sinn um bílinn.

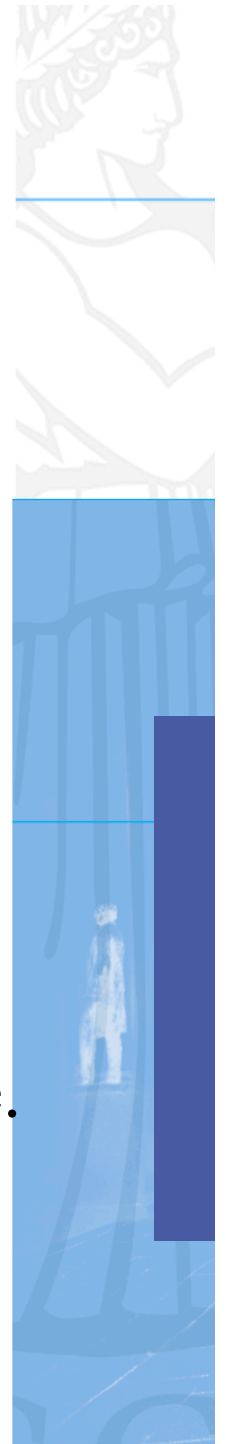
Kona talte med mannen sin om bilen.

Kerlingin mætti tröllinu á fjallinu.

Kjerringa møtte trollet på fjellet.

Sjónvarpið bilaði þegar ég var að horfa á fréttirnar.

Fjernsynet gikk i stykker mens jeg så på nyhetene.

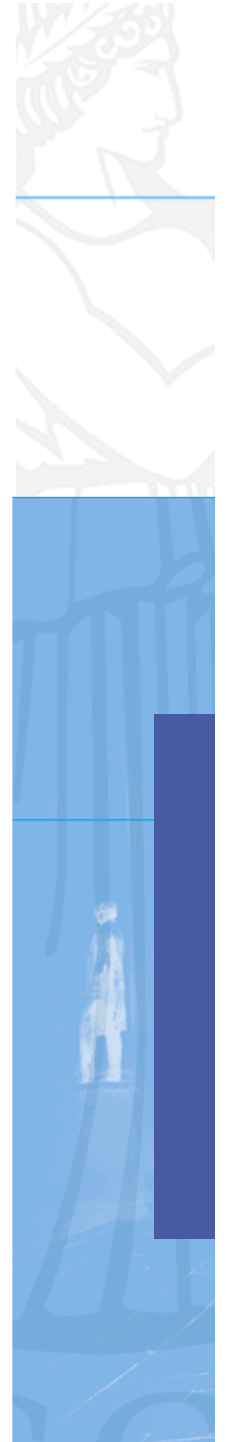

Skandinaviske språk

DK/NO/SE

Daglig brug av Aquafresh ger ett 3-dobbelt beskyttelse/skydd for stærke tænder/tänder, friskt tandkød/tandkött og frisk ånde/pust/andedräkt. Den nye forbedrete/förbättrade formulan ger deres/din mun en frisk følelse/känsla.

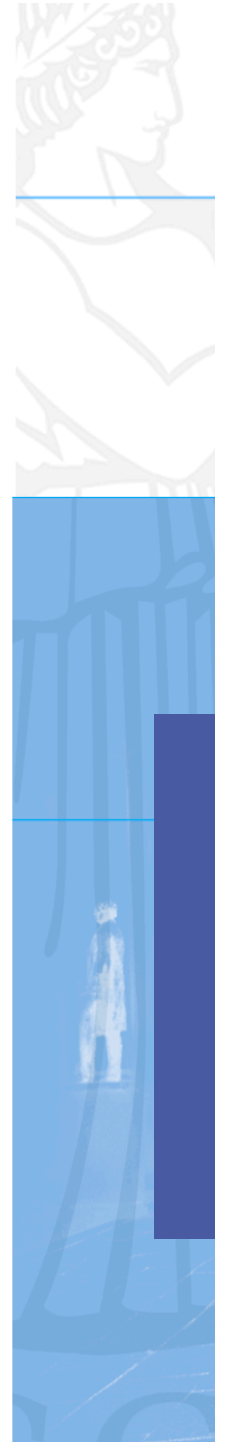

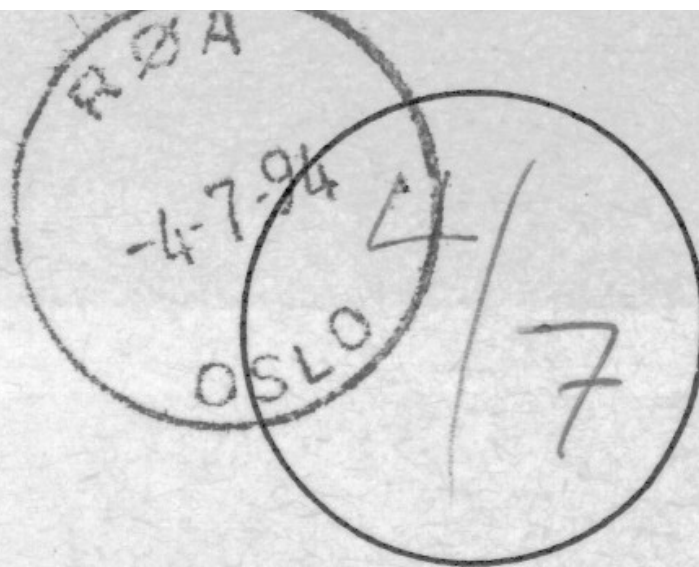

Skandinaviske språk

DK/NO/SE

Daglig **brug** **av** Aquafresh **ger** ett 3-
dobbelt beskyttelse/**skydd** for **stærke**
tænder/**tänder**, friskt
tandkød/**tandkött** og frisk
ånde/**pust**/**andedräkt**. Den **nye**
forbedrete/**förbättrade** formulan **ger**
deres/**din** **mun** en frisk **følelse**/**känsla**.

fra postkontoret

til ARNE TORP

BÆRUMSVN. 144 A 1342 SAR

Før De åpner/opnar brevet, må De være/vere sikker på at det er til Dem/Dykk.

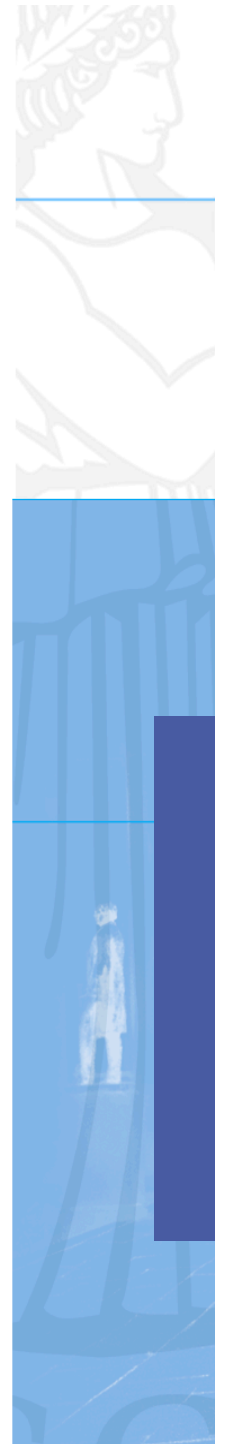
Dersom brevet ikke/ikkje er til Dem/Dykk, gi beskjed til postbetjenten, eller skriv det på brevet og legg det i postkassa så snart som mulig/mogleg.

INS

Internordisk språkforståelse i en tid med økt internasjonalisering 2003-2004

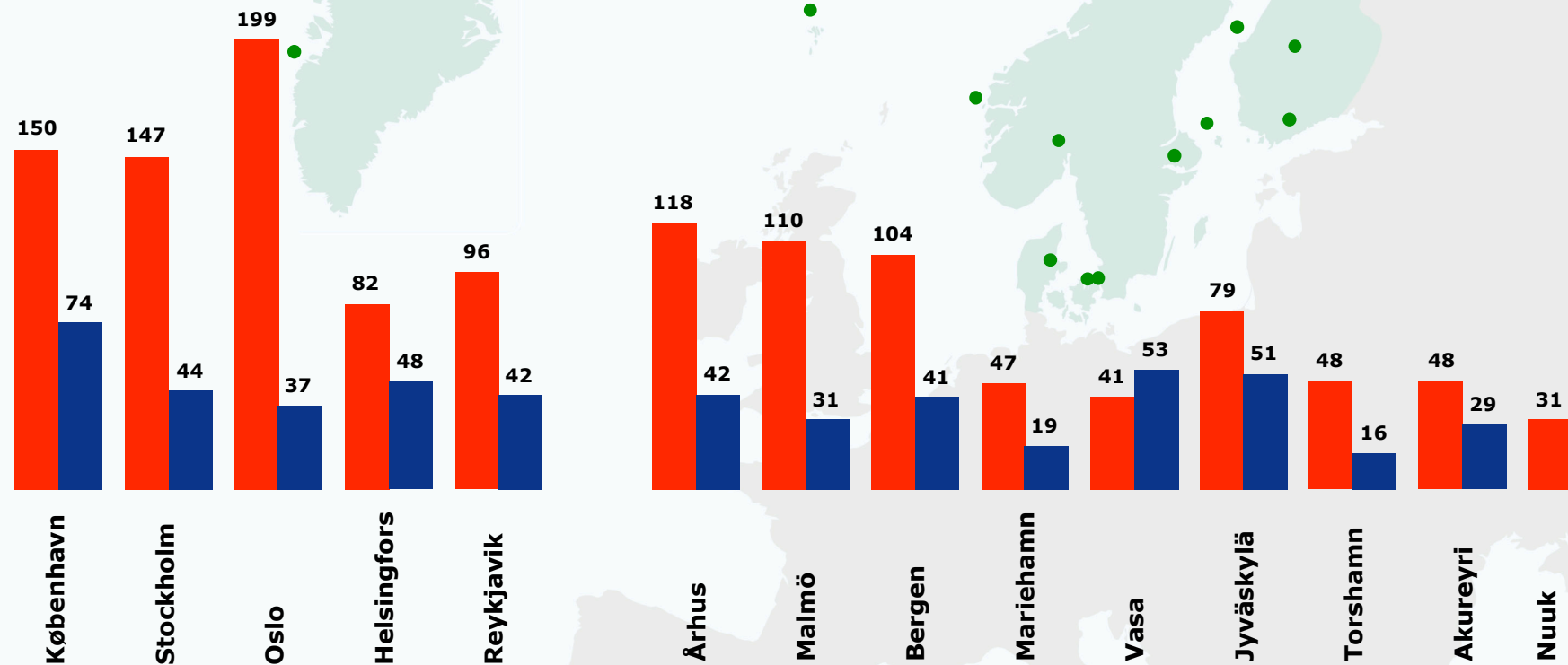
- Sluttrapporten ligger på nettet.
- (www.norden.org/pub/sk/showpub.asp?pubnr=2005:573)

Undersøkellesstedene m. antall informanter

(*røde søyler*: antall testpersoner i nabospråk;

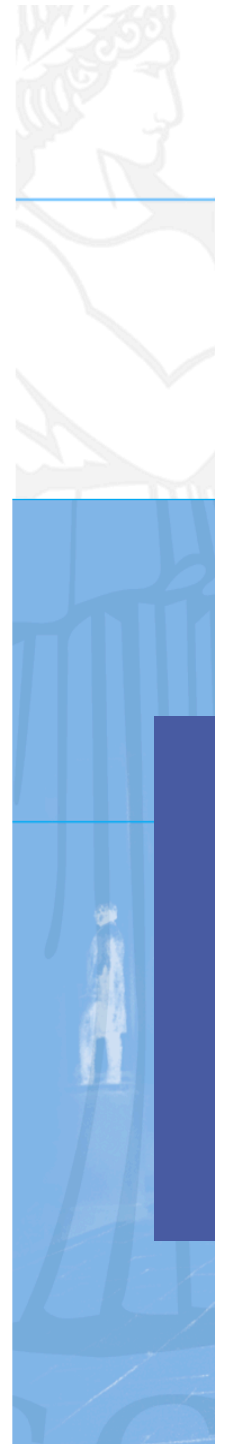
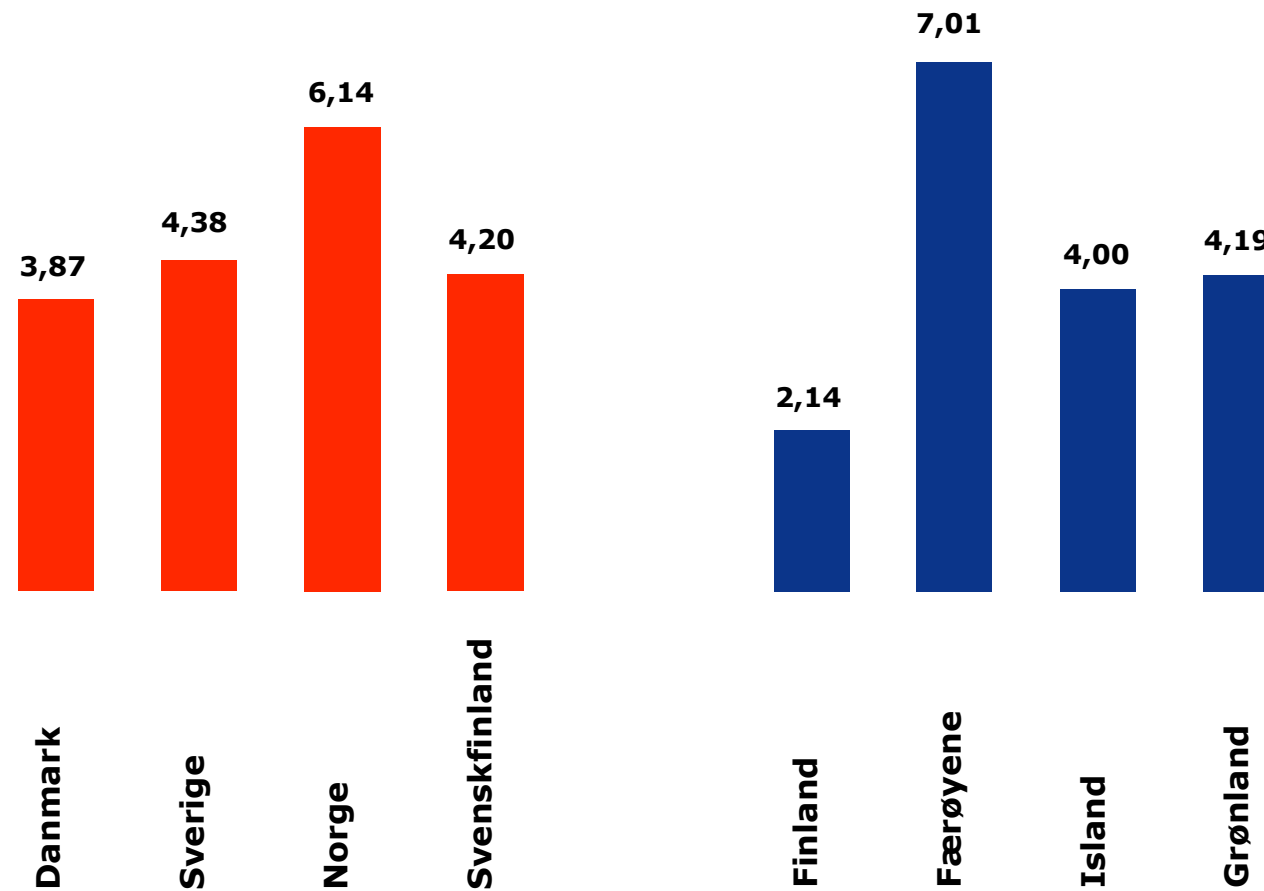
blå søyler: antall testpersoner i engelsk)

Samla resultat for nabospråksundersøkelsen

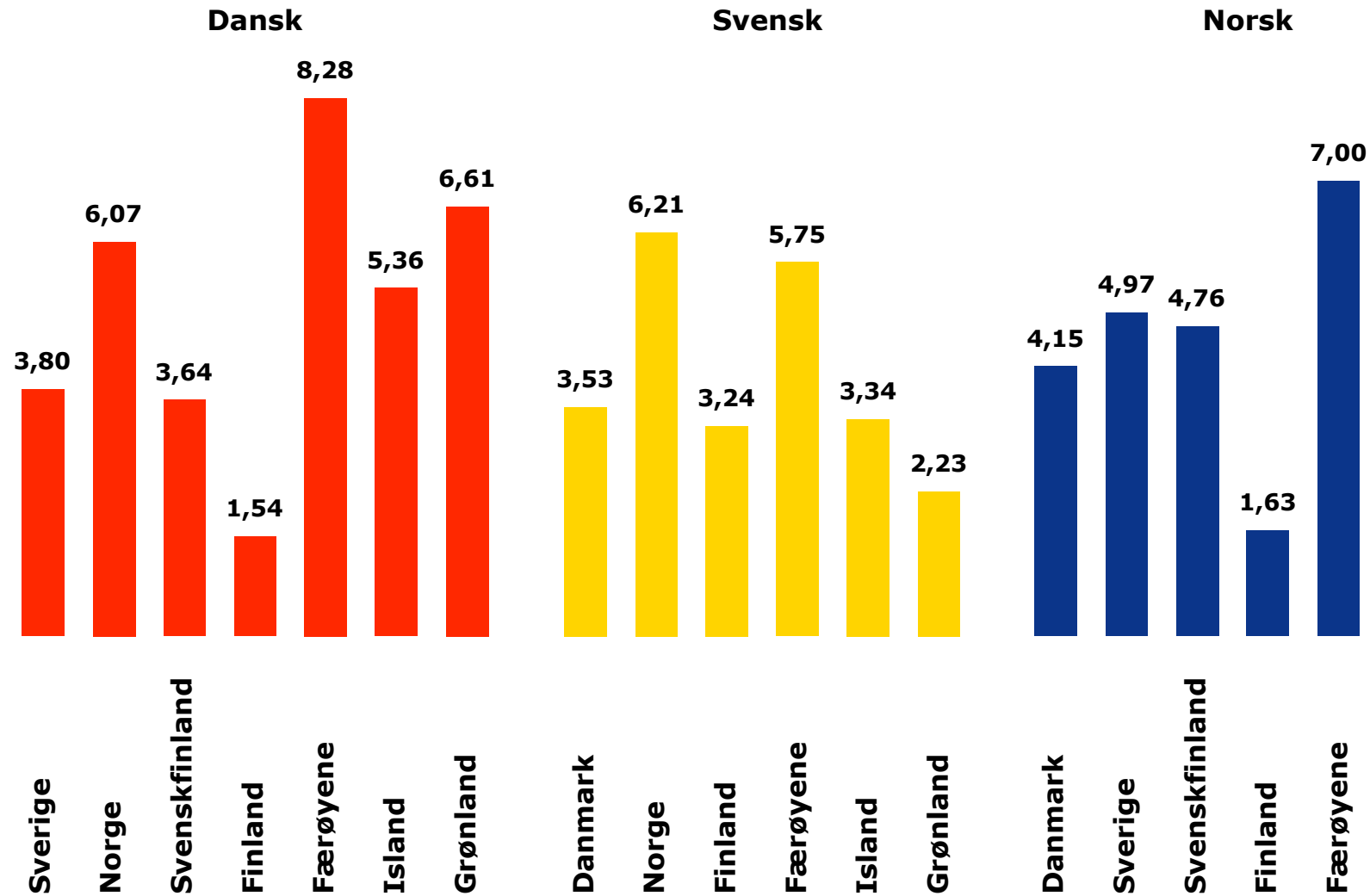

UNIVERSITETET I OSLO
DET HUMANISTISKE FAKULTET

Resultat for de enkelte nabospråka

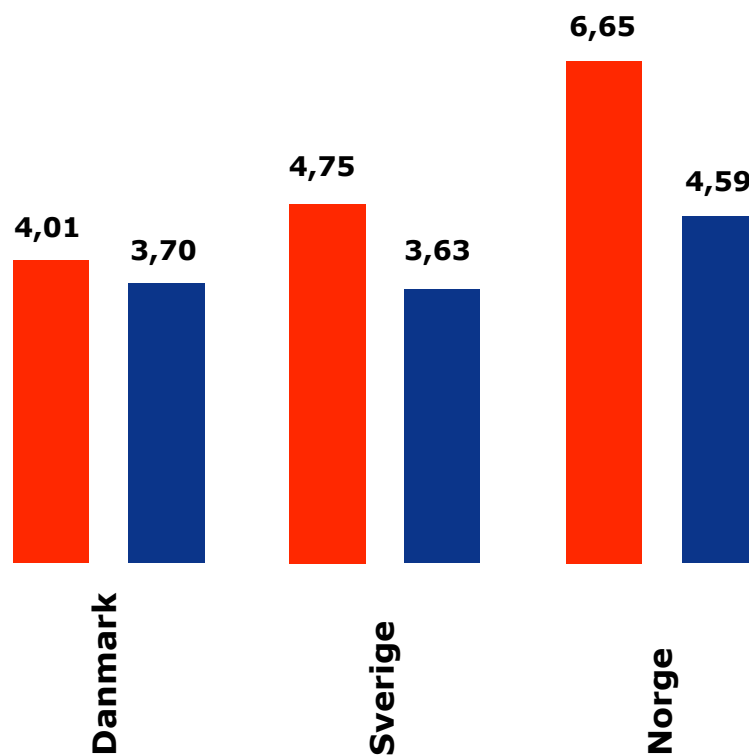
Majoritets- og minoritets- språklige i Skandinavia

røde søyler: majoritetsspråklige

blå søyler: minoritetsspråklige

UNIVERSITETET I OSLO
DET HUMANISTISKE FAKULTET

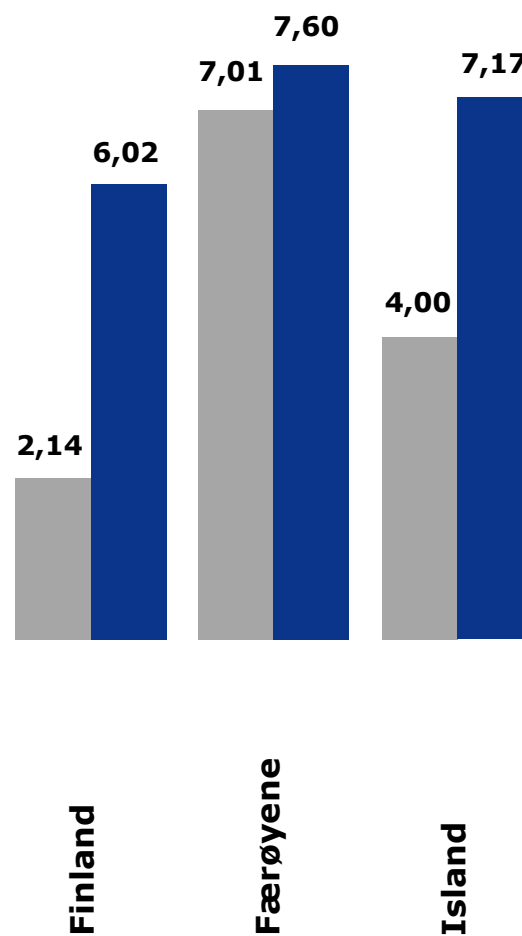
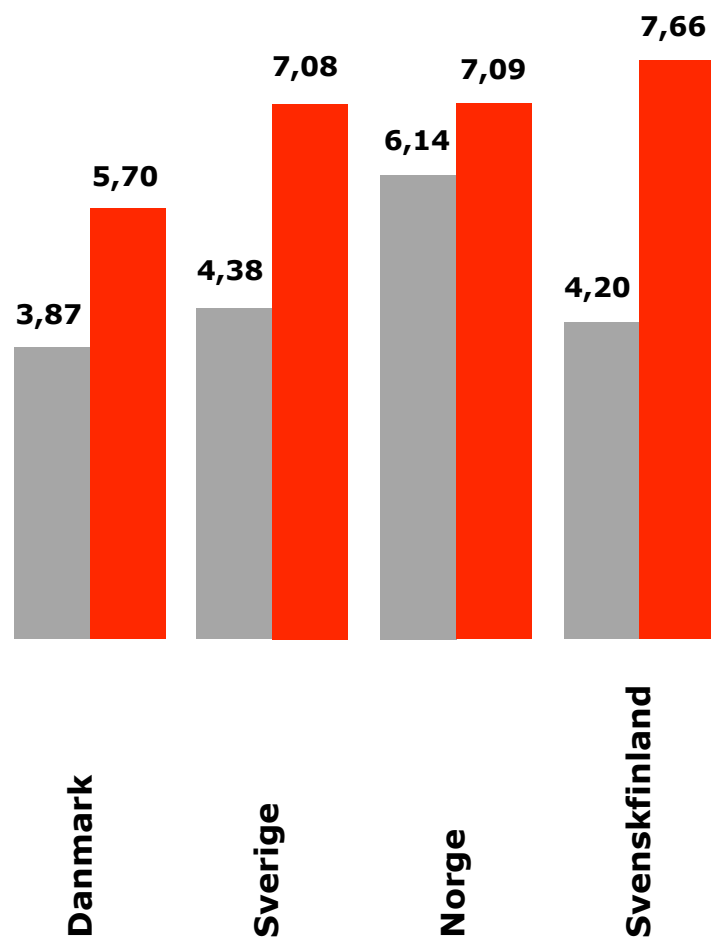

Resultatet av engelskundersøkelsen

røde og blå søyler: engelsk
grå søyler: nordiske språk

UNIVERSITETET I OSLO
DET HUMANISTISKE FAKULTET

Holdninger

UNIVERSITETET I OSLO
DET HUMANISTISKE FAKULTET

Synes du at dansk/svensk/norsk er **lett**?

	Dansk	Svensk	Norsk
Dansker	–	43,4	53,9
Svensker	33,5	–	58,4
Nordmenn	35,5	77,4	–

Holdninger

UNIVERSITETET I OSLO
DET HUMANISTISKE FAKULTET

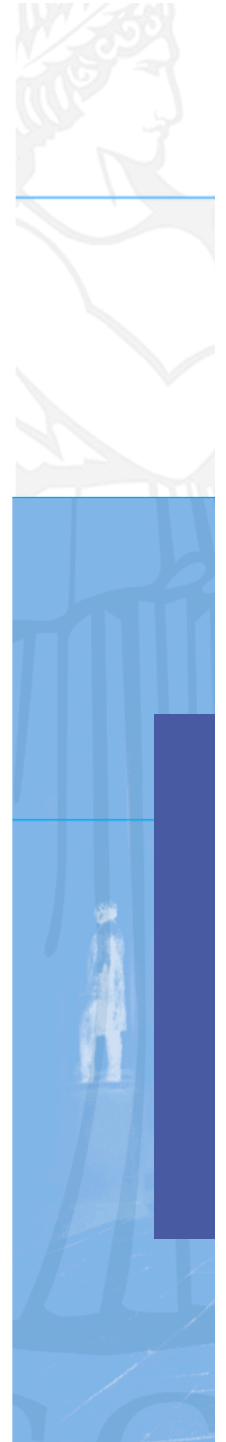
Synes du at dansk/svensk/norsk er **pent**?

	Dansk	Svensk	Norsk
Dansker	–	46,0	50,5
Svensker	27,8	–	53,1
Nordmenn	28,9	66,6	–

*Det viktigste siktemålet med den skandinaviske nabospråksforståelsen må være å forbedre den **muntlige** kommunikasjonen*

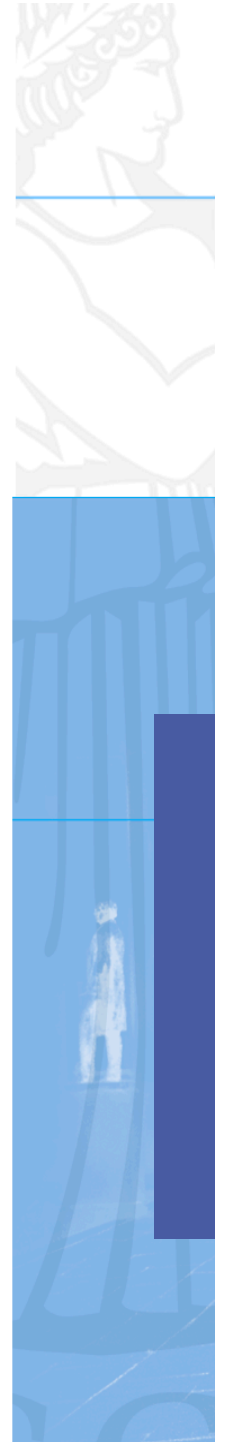
- Skandinaver leser lite på nabospråka (beklagelig, men sant).
- Skandinavisk nabospråkskommunikasjon er derfor i praksis mest muntlig.
- Muntlig kommunikasjon går stort sett greit mellom nordmenn og svensker.
- Derimot sliter både nordmenn og svensker med den danske uttalen.

Sett fra norsk synspunkt:

- *Svenska har många obegripliga ord:*
- *Hembiträdet dåsade i fåtöljen på vinden.*
- *Men danske ord er meget lette å forstå:*
- *Hushjælpen døsede i lænestolen på loftet.*

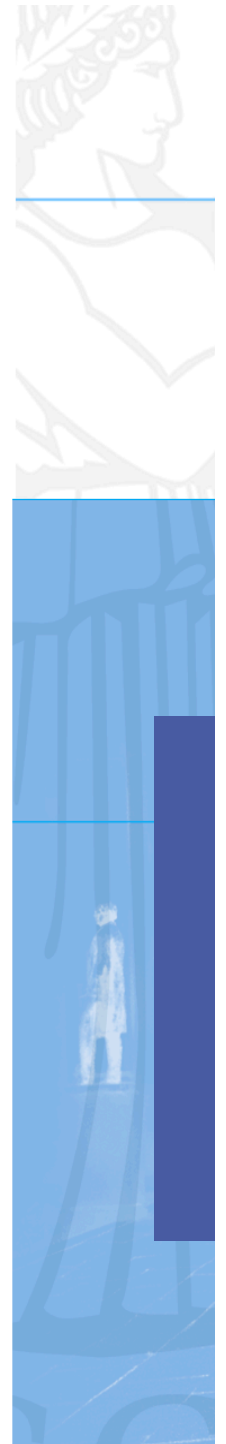

Forståelsesproblemer mellom norsk og svensk:

- Leksikon, leksikon, leksikon
- ”Sære” gloser (**gemensam, fåtölj, vind**)
- Falske venner (**rolig, anledning, snål**)

- Hver ”ny” glose et nytt problem!
- Altså: ”Slak” læringskurve...

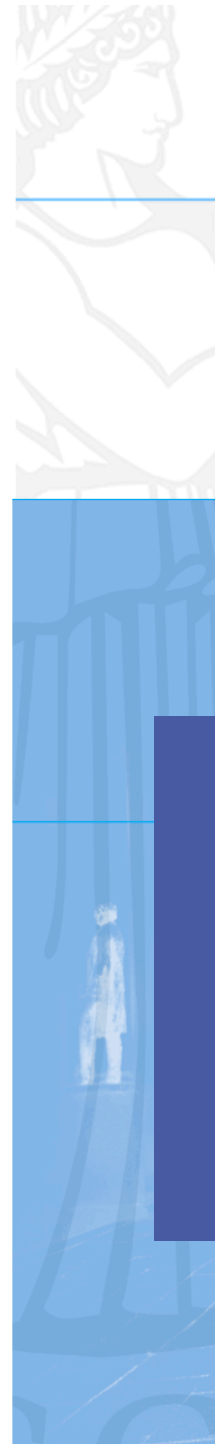

Problemet med dansk: Å knekke uttalekoden: Dansk skrift svarer IKKE til dansk tale!

UNIVERSITETET I OSLO
DET HUMANISTISKE FAKULTET

• <i>dansk skrift</i>	• <i>dansk med norsk lydskrift</i>
• sej	• sai
• leg	• lai
• steg	• stai
• høj	• hâi
• løg	• låi
• røg	• râi
• lakken	• lag'ng
• bakken	• bag'ng
• koppen	• kob'm
• toppen	• tob'm

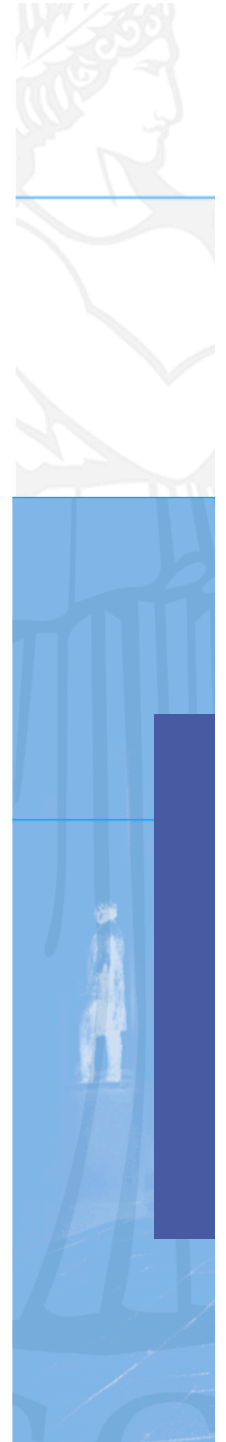
Konklusjon:

- Når en nordmann har knekt den danske uttalekoden, framstår dansk stort sett som konservativt norsk bokmål med noen sære gloser og en veldig aparte uttale.
- En nordmanns læringskurve for dansk talemål vil dermed kunne bli svært bratt!
- Å knekke den **norske** uttalekoden innebærer for en danske i det store og hele bare å ta dansk ortografi på alvor!

Danskenes språkproblem: De skriver ikke dansk!

- Vores *lærer* fortalte os om den buddhistiske *lære*.
- Vår *lærer* fortalte oss om den buddhistiske *lære*.
- mine *kagers* smag (er dejlig)
- min *kæres* jul (blev ikke hvad hun håbede)
- min *kærres* hjul (er gået i stykker)
- alt er *kaos*!
- Gud bevare oss for danske tilstander!

Dansk vurdering av nordmenns dannede tale på slutten av 1700-tallet

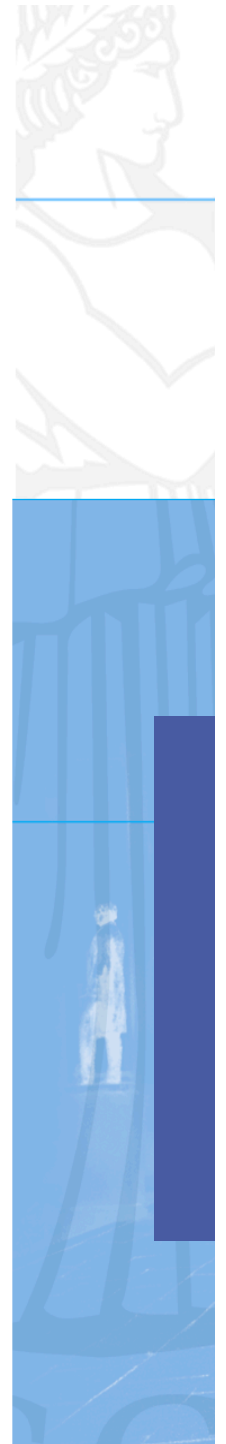
- Den ziirligste og meest skriftmessige Mund-art falder ved Christiania, og i Christiania tales det smukkeste Dansk, dog blander sig nogle faae provincielle Ord iblant. [...] Det Sprog de fornemmere i Christiania tale, er baade det netteste i Udtale og nærmer sig meest til Hovedsproget som bruges i Skrift.
 - J.N. Wilse (1735-1801); danskfødt prest i **Spydebergs Beskrivelse 1779**

Og i dag....

- Dersom skriftspråket skal være forbildet for uttalen, snakker ”de fornemmere i Christiania” fremdeles bedre dansk enn danskene:
- *Dansk-norsk skrift: han er en meget dyk/gtig lærer*
- *Norsk uttale: /han æ:r en me:get dykti læ:rer/*
- *Dansk uttale: /han ɛä n maið døgdi læ:ä/*

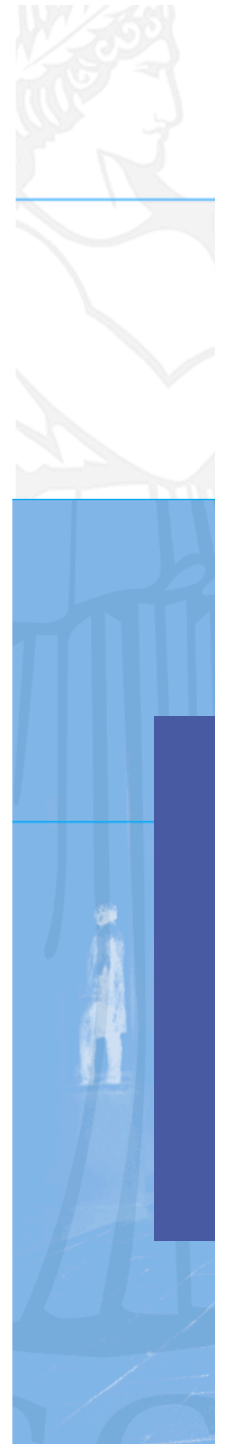
Quod erat demonstrandum
– hvilket skulle bevises!

Hvorfor er nordmennene alltid best i skandinavisk nabospråksforståelse?

- *Norsken ligger midt mellom svensk og dansk.*
- *Vi har "svensk" uttale og "dansk" ordforråd.*
- *Nordmennene er vant til språklig variasjon.*
- *Vi har to skriftlige målformer, og dialektene er mye mer brukt enn i nabolanda.*
- *Og hvorfor er det slik?*

Et dansk vitnesbyrd om nordmennenes nabospråkskompetanse

Det er Norge, der har nordisk rekord i sprogforståelse og sprogforståelighed. Ud over de rent lingvistiske forklaringer vil jeg anføre den sprogpsykologiske forklaring, at man i Norge har udviklet en større grad af sproglig opmærksomhed, at norske er vant til at høre talesproget i flere varianter, end vi andre, at man i Norge er vant til at se variationer i skriftsproget – og alt det kan man takke kongeriget Danmark for!

Lund, Jørn 1990: «Dansk og norsk» i **Språk i Norden** s. 103